

РОЛЬ БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ У ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Анотація

У статті розглядаються актуальні питання щодо особливостей створення бюро кредитних історій в сучасних умовах та їх роль у фінансово-банківській системі. Наведена порівняльна характеристика діяльності закордонних кредитних бюро та визначені основні переваги та недоліки їх функціонування.

Ключові слова: бюро кредитних історій, державні реєстри, приватні реєстри, кредитний ризик, кредитна історія.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку ринкових відносин суб'єкти господарювання повинні дотримуватися певних засад створення ефективних механізмів, що спрямовані на зниження ризиків, які виникають у процесі здійснення банківського кредитування. З метою мінімізації ризиків в процесі банківського кредитування на рівні банківських установ в багатьох країнах світу були створені кредитні бюро, метою діяльності яких є облік інформації про платоспроможність позичальників серед кредиторів.

Аналіз останніх публікацій. Побудова ефективної фінансово-банківської системи держави потребує чіткого визначення проблем та основних шляхів їх вирішення. Останнім часом, враховуючи те, що створення в Україні надійної системи ідентифікації ділової та фінансової репутації компаній та приватних позичальників є однією з фундаментальних умов подальшого розвитку ринків кредитів та інвестицій, даними питаннями займаються ряд науковців та практиків, зокрема: А. Паламарчук, В. Новиков, О. Забаріло, С. Геннадій, О. Карпов, Д. Котляр, О. Орлюк. Однак, питання функціонування бюро кредитних історій в Україні, на наш погляд, недостатньо розкриті.

Невирішені раніше частини проблеми. Вітчизняна практика потребує розробки сучасної стратегії подальшого розвитку національної фінансово-банківської системи, з урахуванням зарубіжного досвіду створення єдиної бази даних про позичальників. Питання щодо діяльності кредитних бюро в Україні мають законодавче оформлення, але відсутні практичні механізми їх застосування.

Мета статті полягає у дослідженні ролі та основних чинників, що характерні для створення бюро кредитних історій та розгляді основних проблемних питань щодо їх функціонування в Україні.

Основний матеріал. На сучасному етапі економічного розвитку країни актуальним питанням є стимулювання зростання попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання. Головним критерієм ефективного функціонування кредитного ринку є фінансова надійність його учасників.

Як відомо, в процесі надання кредитів виникають наступні види ризиків: ризик кредитоспроможності позичальника, ризик непогашення кредиту, ризик прострочення платежів, ризик забезпечення кредиту. З метою мінімізації зазначених ризиків в процесі кредитування на рівні банківських установ у багатьох країнах світу були створені спеціалізовані структури, що займаються збором та наданням кредитної інформації. Метою діяльності даних структур (кредитних бюро) є допомога установам, що надають кредити чи послуги з відстрочкою платежу у мінімізації ризиків в споживчому кредитуванні та кредитуванні малого і середнього бізнесу. Світова практика свідчить, що створення спеціалізованих інститутів збору, обробки та надання зацікавленим особам інформації про позичальників є найоптимальніший способом зниження кредитних ризиків та подолання інформаційної нерівності.

Аналізуючи діяльність закордонних кредитних бюро чи бюро кредитних історій, слід зазначити, що не існує уніфікованого підходу щодо їх функціонування [3, 5]. Порівняльна характеристика діяльності світових кредитних бюро наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика діяльності закордонних кредитних бюро

Ознаки	Характеристика
Назва установи	<ul style="list-style-type: none"> - кредитне бюро - бюро кредитних історій - державний реєстр
Вид установи	<ul style="list-style-type: none"> - державні реєстри - приватні реєстри (бюро, агентства)
Законодавче регулювання діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - спеціальний федеральний закон (Німеччина) - закон щодо захисту персональної інформації (Франція) - закон щодо захисту персональної інформації та електронних документів (Канада) - конвенція Ради Європи про захист особи у зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних - директива Європейського парламенту і Ради Європейського союзу - інші нормативно-правові акти
Домінуючі кредитні бюро світу	<ul style="list-style-type: none"> - США: приватні компанії (бюро кредитної інформації) - Equifax, Trans Union, Experian. Існують і регіональні бюро, що обслуговують місцеві ринки або окремі галузі - Великобританія: приватні компанії - Equifax, Callcredit, Experian. Їх основними клієнтами виступають банки та будівельні каси (товариства), що надають іпотечні кредити - Німеччина: приватна компанія (кредитне бюро) - Schutzgemeinschaft für Allgemeine Kreditsicherung (SHUFA), що збирає дані лише про фізичних осіб; державний реєстр, який належить Бундесбанку - Франція: державний реєстр кредитних історій, що містить негативну інформацію та управляється Банком Франції - Італія: кредитні бюро - CTC та CRIF. CTC заснована фінансовими установами у формі неприбуткової організації. Приватне бюро CRIF збирає обидва види інформації про всі видані кредити
Тип інформації	<ul style="list-style-type: none"> - негативна („чорна”) - позитивна („біла”)
Рівень захисту інформації	<ul style="list-style-type: none"> - низький - високий

Так, слід зазначити, що під кредитним бюро розуміють установу, основний вид діяльності якої становить збір, накопичення, обробка, збереження та надання інформації (позитивної та негативної) про виконання фінансових зобов'язань фізичними та юридичними особами. Розрізняють два види кредитних бюро, а саме: державні реєстри та приватні реєстри.

Державні кредитні реєстри створюються, здебільшого, центральним банком країни і мають за мету банківський нагляд. В коло їх основних функцій включається збір інформації переважно про банківські кредити; про кредити, більші за встановлений мінімальний розмір; зберігання інформації про історію кредитної поведінки позичальника; контроль за ліквідністю банківських установ; зменшення ризику дефолту банківської системи. До державних реєстрів в обов'язковому порядку подається інформація банківськими установами, що підлягають нагляду уповноваженому органу. Крім того, інформація, що надається кредиторам з державного реєстру обмежується поточним станом позичальника та негативними даними про його діяльність.

Що стосується приватних кредитних реєстрів, то вони створюються групою фінансових та нефінансових учасників. Приватні бюро кредитних історій, як правило, охоплюють значно більший масив інформації про ширше коло позичальників. Також, приватні організації можуть надавати додаткові послуги, зокрема, присвоєння персонального рейтингу позичальнику на підставі різнобічного аналізу його кредитної історії та фінансового стану, що свідчить про більшу гнучкість приватних бюро, порівняно з державними реєстрами.

Бюро кредитних історій збирають інформацію двох типів: позитивну та негативну. Позитивна („біла”) інформація включає широкі дані про фінансовий стан та історію особи (відкриті рахунки, їх баланс, кредитний ліміт, усі видані кредити, стан погашення тощо). Негативна („чорна”) інформація обмежується історією попередніх відмов від сплати, порушень графіку платежів, банкрутств, списання боргів тощо.

Одним з основних питань, пов'язаних з діяльністю бюро кредитної інформації, є захист інформації про особу або персональних даних. Рівень захисту

персональної інформації при формуванні та використанні кредитних історій різняться від „низького” (доступ до подібної інформації про позичальника не обмежується певною метою, згода позичальника не вимагається) до „високого” захисту (персональні дані позичальника можуть використовуватися лише в разі його явної згоди на це).

Оцінка діяльності закордонних кредитних бюро свідчить, що ефективний розвиток економіки неможливий без інформаційної відвертості і прозорості. Так, виділивши ряд показників, що характеризують ефективність і обсяги кредитування, і згрупувавши дані по 40 країнах, спеціалісти, що досліджують дане питання, отримали цікаві результати, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Вплив обміну інформації на ефективність процесу кредитування

Показники обміну інформацією	Банківські кредити / ВВП (%)	Резерви на втрати за кредитами / Загальний обсяг кредитів (%)	Кредитний ризик (0-50)
обмін інформацією не здійснюється	31,10	1,31	15,2
тільки „чорна”	67,57	0,86	5,11
„чорна” і „біла”	66,42	0,81	7,14

Дані дослідження дали можливість зробити висновок, що обмін інформацією стимулює зростання банківських кредитів відносно до ВВП приблизно на 30%. Крім того, значно знижується рівень кредитного ризику і, відповідно, зменшується частка резервів на можливі втрати за кредитами у загальних обсягах кредитування. Таким чином, збільшення міри доступності інформації у сфері фінансового посередництва позитивно позначається на ефективності кредитування, і як наслідок на зростанні валового внутрішнього продукту і продуктивності праці.

В ринковій економіці розрізняють кілька шляхів подолання необ’єктивності інформації, а саме за допомогою:

- створення потужних аналітичних центрів, відповідальних за збір інформації про клієнта, на базі окремої банківської установи;

- надання кредиту на підставі моніторингу за станом рахунків потенційного позичальника;

- створення бази даних про недостовірність позичальників, формування кредитних історій, надання позичальнику кредитного рейтингу, що використовується при оцінці його кредитоспроможності.

Отже, аналізуючи функціонування кредитних бюро в розвинених країнах світу можна визначити основні переваги їх діяльності [2]:

- підвищення інформаційного рівня банків про потенційних позичальників і можливість більш точного прогнозування повернення кредитів;
- зниження клієнтських витрат за рахунок зменшення плати за пошук інформації про позичальників;
- створення прозорої і доступної бази даних про клієнтів банків;
- підвищення кредитної культури як позичальників так і кредиторів;
- підвищення конкуренції на кредитному ринку;
- збільшення кола потенційних позичальників та обсягу кредитних операцій.

На сьогодні в Україні відсутня міжбанківська спеціалізована структура, яка б акумулювала в собі інформацію про кредитні історії позичальників, що насамперед стримує розвиток внутрішнього кредитного ринку, збільшує кількість безнадійних боргів, підвищує ризиковість кредитування та має наслідком ускладнення процедури отримання та оформлення кредитів. Тобто, існує актуальна потреба в створенні кредитних бюро в Україні.

Слід зазначити, що законодавче оформлення даного процесу має своє відображення в Законі України „Про організацію формування та обігу кредитних історій”, який був прийнятий 23 червня 2005 року і визначає правові та організаційні засади формування і ведення кредитних історій, права суб'єктів кредитних історій та користувачів бюро кредитних історій, вимоги до захисту інформації, що складає кредитну історію, порядок утворення, діяльності та ліквідації бюро кредитних історій [6].

Відповідно до основних положень даного закону ініціативна група банків разом з Асоціацією українських банків за підтримки НБУ розпочала організаційну

роботу щодо створення Національного бюро кредитних історій України. Функціонування НБКІУ слід здійснювати на принципах добровільної участі банків, оцінного включення до реєстру даних про несумлінних позичальників, повноти надання інформації, співпраці з правоохоронними податковими органами України.

До складу учасників НБКІУ спочатку можуть бути включені лише банківські установи, а пізніше коло учасників може розширюватися за рахунок кредитних спілок, лізингових компаній, страхових компаній, емітентів кредитних карток, що дозволить отримувати більш повно інформацію про кредитну поведінку позичальника на ринку [1].

Сукупність інформації про юридичну чи фізичну особу, що включатиметься в кредитну історію буде містити чотири розділи і наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Інформація, що міститься в кредитній історії [6]

Назва розділу	Зміст інформації
1. Відомості, що ідентифікують особу	<p><i>для фізичних осіб:</i> прізвище, ім'я та по батькові; дата народження; паспортні дані; місце проживання; ідентифікаційний номер згідно з Державним реєстром фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів (у разі наявності); відомості про поточну трудову діяльність; сімейний стан особи та кількість осіб, які перебувають на її утриманні; дата і номер державної реєстрації, відомості про орган державної реєстрації та основний предмет господарської діяльності фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;</p> <p><i>для юридичних осіб:</i> повне найменування; місцезнаходження; дата і номер державної реєстрації, відомості про орган державної реєстрації; ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України; прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані керівника і головного бухгалтера; основний вид господарської діяльності; відомості, що ідентифікують власників, які володіють 10 і більше відсотками статутного капіталу юридичної особи: для фізичних осіб - власників: прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані, ідентифікаційний номер і місце проживання; для юридичних осіб - власників: повне найменування, місцезнаходження, дата і номер державної реєстрації, відомості про орган державної реєстрації, ідентифікаційний код</p>

Назва розділу	Зміст інформації
2. Відомості про грошове зобов'язання суб'єкта кредитної історії	відомості про кредитний правочин та зміни до нього (номер і дата укладання правочину, сторони, вид правочину); сума зобов'язання за укладеним кредитним правочином; вид валюти зобов'язання; строк і порядок виконання кредитного правочину; відомості про розмір погашеної суми та остаточну суму зобов'язання за кредитним правочином; дата виникнення прострочення зобов'язання за кредитним правочином, його розмір і стадія погашення; відомості про припинення кредитного правочину та спосіб його припинення (у тому числі за згодою сторін, у судовому порядку, гарантом тощо); відомості про визнання кредитного правочину недійсним і підстави такого визнання
3. Інформація про суб'єкта кредитної історії	наявність заборгованості за податками та обов'язковими платежами; рішення судів, що стосуються виникнення, виконання та припинення зобов'язань за укладеним кредитним правочином; рішення судів та органів виконавчої влади, що стосуються майнового стану суб'єкта кредитної історії; інші відомості, що впливають на спроможність виконання суб'єктом кредитної історії власних зобов'язань
4. Відомості про операції з інформацією, яка складає кредитну історію	дата оновлення кредитної історії; найменування користувача, який надав інформацію до кредитної історії, у разі його згоди на це; коментар суб'єкта кредитної історії

Кількість кредитних бюро в Україні може бути необмеженою, адже діяльність бюро – це підприємницька діяльність. І зараз в Україні вже діють установи, які збирають інформацію щодо діяльності установ, їх фінансових зобов'язань. Але це не класичні кредитні бюро, які ведуть кредитні історії, а організації, що працюють по окремим замовленням. Так, Перше всеукраїнське бюро кредитних історій було створене альянсом з 20 банків під патронатом АУБ. Друге Українське бюро кредитних історій було зареєстроване АКБ „Приватбанк”. У число акціонерів створеного бюро вже запрошені іноземні компанії - бюро Creditinfo group (Ісландія), Experian (Великобританія), Schufa (Німеччина). До бази даних про позичальників Другого Українського бюро кредитних історій включено близько 10 млн. кредитних історій, що складає близько 40% кредитного ринку [7].

Висновки. Отже, на нашу думку, створення кредитного бюро і формування єдиної бази даних про „недисциплінованих” позичальників призведе до зниження ризиків неповернення кредиту, а також зниженню витрат банків на отримання

якісної інформації про потенційних позичальників. Поява в Україні бюро кредитних історій буде вигідна як банкам, так і позичальникам, що призведе до прискорення процедури надання кредиту і можливості їх видачі на більш вигідніших умовах.

Таким чином, функціонування кредитних бюро в Україні сприятиме вирішенню актуальних завдань, що стоять сьогодні перед фінансово-кредитною системою, а саме: збільшенню обсягів кредитування реального сектора економіки, дасть можливість забезпечити зниження ризику банківського кредитування, розширення клієнтської бази, здійснювати ефективний банківський моніторинг, що призведе до підвищення капіталізації і надійності кредитних установ.

Список літератури

1. Гонгальський Д. Пункт обмена историй // Украинский деловой еженедельник "Контракты". – 2004. - № 36. – С.3.
2. Дехтяр Н.А., Пігуль Н.Г. Основні напрямки мінімізації ризиків у процесі банківського кредитування” // Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України / Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Алушта, 28 – 30 вересня 2005 р. – Сімферополь, 2005. – С. 69-70.
3. Концепція створення в Україні бюро кредитних історій // www.meta.ua.
4. Котляр Д. Перспективи створення системи бюро кредитних історій в Україні // www.meta.ua.
5. Орлюк Е. Кредитные бюро за рубежом // www.meta.ua.
6. Про організацію формування та обігу кредитних історій. Закон України від 23.06.2005 № 2704-IV // www.rada.gov.ua.
7. Украинские банкиры решили создать Бюро кредитных историй // www.news.finance.ua.

Summary

In the article the actual questions about the peculiarities chartering of bureau of credit histories today and their role in the financial and banking system are considered. The comparative description of foreign credit bureaus is determined and certain basic advantages and disadvantages of their functioning are stated.

Дехтяр Н.А. Роль бюро кредитних історій у фінансово-банківській системі / Н.А. Дехтяр, Н.Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2005. – Т. 14.– С. 108-115.

